

ÜSİMP^(*) 4. Ulusal Kongresi dolayısıyla ‘kuruluşlar arası işbirlikleri’ üzerine bazı düşünceler...

Metin Durgut (Prof. Dr. ODTÜ), Mayıs 2011

Kuruluşlar benzer veya tamamlayıcı varlıklarını ve yeteneklerini karşılıklı olarak yarara açtıklarında, kaynaklar ve faaliyetler bağlamında ihdas ettikleri ilişkiler stratejik önem kazanır.

i. İlişkiler üzerinden öncelikle bilgi ve beceri mübadele edilir. Harici bilginin öğrenilmesi (erişilmesi, özümsemesi ve kullanım için yeteneğe dönüştürülmesi) ekonomik faaliyetin önemli bir bölümünü işgal ettiğine göre, kuruluşlar arasındaki işbirliği öncelikle bir öğrenme ilişkisidir. Aynı şekilde, araştırma ve inovasyon sistemlerinin öncülü de öğrenme sistemidir.

Sanayileşmesini tamamlamamış ülkelerin sanayileşmiş ülkelere fazla bir şey öğrenemeyeceği konulardan bir tanesi öğrenme için izlenecek model konusudur. Birikim ve ortam koşullarının (örneğin tarih, coğrafya, kültür vb.) yarattığı özgüllükler yüzünden herkese uyan elbiseler bulunamayacağı artık iyi biliniyor. Ama kendi özgüllükleri içinde siyasetlerini (politikalarını) ve modellerini geliştiremeyenlerin, her başarısızlıktan sonra “hepsi yalan bu doğru” arayışı içinde yeni bir başarı örneğine/modasına (yönetim teknikleri, kurumlaşma reçeteleri veya sayıları üssel olarak artan teşvik ve diğer müdahale mekanizmalarına) yöneldiklerini görüyoruz.

Bu bir “öğrenemeyen toplum” sendromudur. Harici öğrenmenin ilk aşaması olması beklenen “tekrarcı taklit” sırasında taklit edilen ürünün aynı standartlarda üretimi sonucu sınırlı bir rekabetçilik söz konusu olabilir. Ne var ki, yeni bilgi üretimine gerek duyulmayan bu aşamada ürün farklılaştırılması ve pazar konumunda sıçrama türü ciddi bir değişim söz konusu değildir. Bu nedenle, tekrarcı taklitte sıkışıp kalanlara (taklit kapanı diyorum) tahsis edilen desteklerin ne de kurmaya zorlanacakları ilişkilerin katkısı beklenen düzeyde olmayacaktır. Teşvik programlarının etkilerini görmek için, sınırlı da olsa farklılaşmış ürünlerin ve bir miktar yeni bilginin ortaya çıktığı “yaratıcı taklit” diyebileceğimiz aşamaya ulaşmak gerekiyor (dikkat edilirse, taklidi izleyen olası aşamalara ve inovasyona henüz değinmiyorum).

Yukarıdaki açıklamaların ışığında, sürekli olarak yeni teşviklerden ve yeni organizasyonlardan bahsedilen bir ortama neden kuşkuyla baktığımı anlayabilirsiniz.

ii. Benzerler arasında olsun benzemezler arasında olsun, kritik mübadeleyi taşıyan ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi zordur. Tek tek yapılacak işin birlikte yapılması için gerçek ihtiyacın bulunması (ve tanımlanması) gerekir. Belirsizlik koşulları içinde, fırsatın ve riskin değerlendirilmesi açısından piyasa yetersiz kaldığında, M. Porter “rekabetçi kuvvetler” modeline “işbirliği şebekeleri”ni eklemek gereğini duymuştur.

Destek müdahalesine konu olan topluluğun veya organizasyonun genellikle “karmaşık sistem” doğası bulunur. Her ne kadar Batı otoriteleri aksini salık verse de, yeni sanayileşme deneyimleri bize böylesi sistemlere toptancı desteklerden çok seçici destekler sunulması gerektiğini gösteriyor. Peki, nasıl seçici olacağız? Günümüzde modadan öte dayatmaya dönüşen baskılara uyum sağlarken kaynak, yetenek ve nihayet gelecek iradesini kaybeden

---

(*) Üniversite Sanayi İşbirliği Merkezleri Platformu

kuruluşlarımızı işbirliği için hangi talep yönlendirecek? “Küresel” çıkarların talebi mi, ne olduğunu artık konuşamadığımız “kalkınma” talebi mi? İşbirliğini arayan aktörler, önce hangi dünyaların gömülü birer parçası olmak istediklerine karar vermelidirler.

Bu bağlamda, küresel ekonomi içinde bir Ar-Ge üssü olacağımızı iddia eden yeni sanayi stratejilerine değinmek isterim. Aynı küresel koşullarda sanayi ve tarım üretiminde sürekli irtifa kaybeden, bilimde pek bir varlık gösteremeyen, mühendislerine istihdam yaratamayan bir ülkede böylesi Ar-Ge üssü projelerinin ekonomik açıklamasını iddia sahiplerinden dinlemek isterdim. Eğer proje ciddi ise, hangi reel ekonomiler için talep ediliyor? Örneğin, kestirmeden gidip küresel için iyi olan aynen bizim için de iyidir diyebiliriz.

Sermaye birikim sürecinin finansallaşması kapitalist ekonominin ağırlık merkezini üretimden finansa kaydırıyor. Üretim ile finans arasındaki rol değişimini kurcalamadan öndekilerle geriden gelenler arasındaki o büyüyen açıkları anlamak kolay olmayabilir. Bu nedenle neoliberal çerçevede kalarak yapılan strateji önerilerini hangi niyete bakarak takdir edeceğimi iyi düşünmeliyim.

iii. Rantçılık, kapitalist ekonominin “özel yarardan kamusal yarar da doğar” çözümlerini geçersiz kılan tahriplere neden oluyor. Yaşamın her alanında kendisini gösteren bu “yeni fırsatçılık” ile yüzleşmeden “güven” ve “yakınlık” gibi işbirliği kurumlarına sahip olunamaz. “Ben kimseye güvenmem” gibi özdeyişler, önemli bir sürdürülebilirlik etmeni olan güven vb. için alınacak daha çok yolumuzun olduğunu gösteriyor.

Heyecanlanmak için kolayı... Oysa, zorluk derecesi yüksek meselelere istesek de kolay kolay giremeyeceğimizi gösteren bir dizi eksikimiz var. Bu eksiklikleri görmezden gelerek kervanı yolda kurmaya, olmadı harici başarılarından şablon ve uzman transfer etmeye devam mı edeceğiz?

CBT. 03 Haziran 2011